

Återrapportering

Ändamålsenliga lokaler för Gotlands Konstmuseum

Sammanfattning

Gotlands Konstmuseum, som är en del av Gotlands Museums verksamhet, har bedrivit verksamhet i fastigheten Skolan 1 på S:t Hansgatan i Visby i drygt 30 år. Byggnadens yttre och inre har ett stort underhållsbehov och klimatet i byggnaden är undermåligt. Detta ledde till att Gotlands Museum stängde konstmuseets lokaler i början av november 2019. Konstmuseet nekades inlån från andra institutioner och delar av den konst som visades i huset påverkades p g a avsaknaden av klimatstyrning.

Efter pandemin (som var en stor utmaning för Gotlands Museum) genomfördes en förstudie för att utreda vilken placering som skulle vara bäst för ett konstmuseum i Visby. Förstudien visade att byggnaden på S:t Hansgatan är den mest lämpade. Nästa steg i processen var att ta fram en programhandling för byggnaden, som färdigställdes hösten 2023. Parallellt med programhandlingen togs ett vision- och verksamhetsdokument fram för att beskriva inriktning och mål med konstmuseiverksamheten. (*bilagor*)

Dessutom har och är Gotlands Museum aktiv i arbetet med skapandet av ett resurscentrum för konst och form på Gotland. Tillsammans med att skapa ändamålsenliga lokaler för konstmuseet ses det som viktiga delar för att stärka konstområdet på Gotland. Målet är att konstmuseibygnaden och verksamheterna ska bli ett nav för konstområdet på Gotland, där verksamma konstnärer, gotlänningar och besökare får ta del av lokal, nationell och internationell konst. Konstmuseet blir en välkomnande arena för samtal om konst, samtid och demokrati och en del i att skapa en levande innerstad.

Utifrån de kostnadsberäkningar som tagits fram, som en del av programhandlingen, fattade museets styrelse i slutet av oktober beslut om att inleda nästa fas – att hitta lösningar för finansiering av en om- och tillbyggnad av fastigheten på S:t Hansgatan. Under 2024 kommer det att vara stort fokus på denna fråga för Gotlands Museum.

Bakgrund

Gotlands Museum fattade beslut om att stänga konstmuseets lokaler på S:t Hansgatan i Visby november 2019, då byggnaden ej uppfyllde de klimatkrav som ställs på ett konstmuseum idag. Museet hade nekats att göra inlån från andra institutioner samt att delar av den konst som visades hade påverkats. Byggnaden hade dessutom ett stort underhållsbehov.

Museiledningen informerade dåvarande regionstyrelsens ordförande Eva Nypelius och dåvarande regiondirektör Peter Lindvall samt avdelningschefen för kultur- och fritidsavdelningen Angelica Andersson Fihn om situationen. Gotlands Museum fick i uppdrag att ta fram ett underlag med förslag på alternativa framtida scenarier för hur konstmuseets verksamhet kan bedrivas. Arbetet med en förstudie påbörjades i slutet av 2019, men avstannade i och med pandemin, som slog hårt mot museets verksamhet. Arbetet återupptogs under senare delen av 2021. Läs vidare om resultatet av denna etapp i processen nedan.

Konstmuseets bildande

I februari 1987 beslutade kommunfullmäktige att inrätta Gotlands Konstmuseum i dåvarande Lilla S:t Hansskolan i Visby, fastigheten Skolan 1. Den 31/12 1987 överlät Gotlands kommun vid beslut i kommunfullmäktige utan någon ekonomisk ersättning fastigheten Skolan 1 till Föreningen Gotlands Fornvänner. Som villkor för överlåtelsen gällde att fastigheten ska nyttjas som regionalt konstmuseum och att Föreningen Gotlands Fornvänner inte får överlåta fastigheten eller upplåta nyttjanderätten utan kommunstyrelsens medgivande.

Samtidigt med överlåtelsen tecknades ett avtal (1987) om verksamhetens innehåll i konstmuseet, där framgår att konstmuseet ska:

- främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen.
- samla, vårda och visa konstverk med i första hand gotländsk anknytning.
- belysa samtidskonsten i tillfälliga utställningar och genom pedagogiskt arbete, särskilt för barn och ungdom.
- möta konstens budskap.

I samband med konstmuseets bildande 1987 beslutade kommunstyrelsen om ett årligt bidrag till verksamheten och ett engångsbelopp för yttre underhåll av fastigheten. Verksamhetsbidraget som var avsatt för driftkostnader uppgick till 500 tkr per år. Ett engångsbelopp om 250 tkr betalades ut för underhåll av fastigheten.

För att möjliggöra konstmuseiverksamhet i fastigheten genomfördes en renovering och viss anpassning efter överlåtelsen. Renoveringen finansierades genom bidrag från DBW och

Brucebostiftelsen som vardera bidrog med 1 miljon kronor. Det saknades emellertid 1,3 miljoner kronor för att kunna genomföra erforderliga åtgärder. Fornvännerna tog då ett 25-årigt lån som kommunen gick i borgen för, så att renoveringen kunde realiseras.

I samband med att kultursamverkansmodellen infördes 2011 sades avtalet om verksamheten upp, men gåvobrevet fortsatte att gälla. Detta skedde, enligt de uppgifter vi har, i dialog med Region Gotland och Föreningen Gotlands Fornvänner. Avtalets innehåll var förverkat eftersom kultursamverkansmodellen och regionens kulturplan nu utgör riktlinje för verksamhetens finansiering och innehåll.

Idag finansieras verksamheten inom ramen för kultursamverkansmodellen, där Gotlands Museum får ett årligt uppdragsbrev med utgångspunkt från kulturplanens mål. Verksamheten finansieras också genom egenfinansiering i form av entréintäkter, hyresintäkter och externfinansierade konstpedagogiska projekt. De totala medlen från kultursamverkan som Gotlands Museum får i årliga anslag, respektive egenfinansieringen står vardera för 50% av museets totala omsättning på cirka 40 miljoner kronor. För konstmuseiverksamhet får Gotlands Museum i anslag 2024 cirka 2,8 miljoner kronor (preliminärt). Fastigheten Skolan 1 utgör säkerhet för ett lån som Fornvännerna tagit upp den 31 augusti 2019. Idag uppgår lånet till 1,3 mkr.

Underhåll och klimatanpassning för att skapa ändamålsenliga lokaler

Konstmuseibygnadens tak och fasader behöver totalrenoveras. Även invändiga förändringar och investeringar i klimatanläggningar är nödvändiga.

Intäkterna i form av kultursamverkansbidrag och egenintäkter täcker endast drift och löpande verksamhet. Resurser för att göra nödvändiga investeringar i underhåll och klimat har ej funnits genom åren. Det underhåll som gjorts är främst mindre renoveringar och ombyggnationer kopplade till behov i samband med nya permanenta och tillfälliga utställningar.

För att kunna visa konstverk och låna in konst från andra institutioner krävs ett jämt klimat med rätt ventilation, temperatur och luftfuktighet. Brister i byggnadens klimat innebar att vi blev nekade att låna in konstverk från andra institutioner. Men också att våra egna såväl som inlånade verk riskerade att ta skada och viss påverkan på några verk kunde noteras. Kraven på klimatet har också succesivt ökat över tid, dels genom lagreglering, men också från utlånande institutioner.

Detta var grunden och förutsättningarna för det fortsatta arbetet, som påbörjades under 2019, men avstannade helt p g a pandemin. Arbetet återupptogs i mitten av 2021.

Förstudie (Bilaga 1)

Genomförd 2021–2022

Hösten 2021 anlätades Christian Hegardt, arkitekt vid SWECO för att genomföra förstudien i syfte att fastställa lämplig placering av en konstmuseibygnad i centrala Visby.

Förstudien hade som utgångspunkt att utreda tre scenarier:

1. *Underhåll, klimatanpassning och utveckling av nuvarande fastighet med fortsatt verksamhet*
2. *Konstmuseiverksamhet i annan lokal (befintlig eller nybyggnation) i centrala Visby*
3. *Konstmuseiverksamhet i Fornsalens lokaler*

Gotlands Museum började att utreda alternativ tre. Snabbt konstaterades att det ej var möjligt att inrymma en permanent konstmuseiverksamhet i Fornsalens lokaler, eftersom de inte uppfyller kraven vad gäller logistik, klimat samt rumslig volym. Christian Hegardt vid SWECO fokuserade på alternativ ett och två, vilka redovisas i förstudien.

Tidigt under denna process bildades en referensgrupp bestående av representanter för bl a Svensk form, Körsbärgården och BAC, gotländska professionella konstnärer, Hallands konstmuseum (som genomgått samma process), Region Gotland samt Uppsala Universitet. Under arbetet med förstudien togs en arkitektonisk vision fram som beskriver platsens och byggnadens tänkta funktioner:

- *Mötesplatsen*
- *Den välkomnade entrén*
- *Konstens flexibla rum*

Museets styrelse beslutade, hösten 2022, enligt förstudiens rekommendation att starta nästa etapp med framtagande av en programhandling för byggnaden på S:t Hansgatan i Visby.

Programhandling (bilaga 2)

Genomförd 2022–2023

Med beslut i museets styrelse, enligt förstudiens rekommendation, startade arbetet med nästa fas - att ta fram en programhandling. Christian Hegardt arkitekt vid SWECO fick fortsatt förtroende genom att utreda förutsättningarna för att skapa ändamålsenliga lokaler för konstmuseet i byggnaden på S:t Hansgatan inklusive kostnadsberäkningar. Programhandlingen färdigställdes under hösten 2023.

Vision och mål med verksamheten (bilaga 3)

Genomförd 2023

Parallellt med arbetet med programhandlingen har Gotlands Museum tagit fram ett visions- och verksamhetsdokument för konstmuseiverksamheten.

Visionen med tillhörande mål, som ligger i linje med både Gotlands Museums och Region Gotlands mål och visioner gällande konstmuseiverksamhet är vägledande redan nu och kommer att ligga till grund för verksamheten när den framöver kommer ha sin hemvist i lokalerna på S:t Hansgatan.

Vision

Gotlands Konstmuseum bidrar till Gotlands vision om att vara en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft och ett inkluderande samhälle med livskvalitet.

Gotlands Konstmuseums verksamhet, tillsammans med Resurscentrum för konst och form på Gotland och övriga aktörer inom konstområdet kommer att stärka konstområdet. Med ändamålsenliga lokaler där konstmuseum, resurscentrum, m fl har sin utgångspunkt kommer en mötesplats för konsten, som har efterfrågats av många bli verklighet.

Finansiering av om- och tillbyggnad

Styrelsen för Föreningen Gotlands Fornvänner fattade i oktober 2023 beslut om att enligt programhandlingens förslag och beräkningar gå in i nästa fas som innebär att hitta finansieringslösningar.

En arbetsgrupp bildades bestående av skattmästare i museets styrelse Petter Rimfors, museichef Jenny Westfält, administrativ chef Johanna Martell, publik chef Stefan Johansson och kultur- och fritidschef Angelica Andersson Fihn. Från slutet av mars förstärker museet arbetsgruppen med konsulten Johann Malmström, tidigare tillväxtchef vid Region Gotland.

Programhandlingen inklusive kostnadsberäkningar presenterades för regionledningen i oktober 2023. Därefter har dialog förts med bl a regionens ekonomidirektör, samhällsbyggnadsdirektören, bygglovsenheten, världsarvssamordnaren m fl. En tät dialog har hela tiden hållits med kultur- och fritidsavdelningen.

De beräkningar som har tagits fram under arbetet med programhandlingen, visar att kostnaden för om- och tillbyggnad av lokalerna kommer kosta cirka 50 miljoner kronor exklusive moms. Beräkningen har en osäkerhet på +/- 20%.

Gotlands Museum ser att det kommer behövas flera olika finansieringslösningar, bl a stöd från Region Gotland, bidrag från Boverket för kulturlokaler, belåning av fastigheten, utvecklingsbidrag från Kulturrådet, privat finansiering mm.

Gotlands Museum kommer att återkomma med förslag till finansieringslösningar under hösten 2024.

Visby, 22 februari 2024

Jenny Westfält
Museichef, Gotlands Museum